

De Franstalige Gemeenschap in België

In deze nieuwe reeks gaan we nader in op de diensten voor jonge kinderen in verschillende delen van Europa. Als eerste bezoeken we de Franstalige gemeenschap in België.

België is een federale staat met drie gemeenschapsregeringen: de Franse, de Vlaamse en de Duitse. Elk van deze lokale overheden is verantwoordelijk voor een andere taalgemeenschap. De Franse gemeenschapsregering is verantwoordelijk voor de beleidsvorming en openbare dienstverlening in uiteenlopende sectoren – waaronder onderwijs en welzijn – voor de Franstalige bevolking van Wallonië en Brussel, samen zo'n 4 miljoen personen. Die diensten omvatten een uitgebreid netwerk van kleuterscholen waarin kinderen vanaf de leeftijd van tweeënhalf terecht kunnen, en waar zo goed als alle kinderen tussen drie en zes naartoe gaan. Dit artikel gaat echter over de kinderopvang voor kinderen jonger dan drie en over de buitenschoolse opvang.

De Franse Gemeenschap heeft net als in Vlaamse Gemeenschap de verantwoordelijkheid voor de opvang van kinderen toevertrouwd aan een gespecialiseerde openbare instelling – l' Office de la Naissance et de l' Enfance (ONE). ONE is verantwoordelijk voor alles wat met kinderen onder twaalf te maken heeft, uitgezonderd onderwijs en kinderscherming. Het reglementeert de kinderopvang en regelt de subsidiëring van deze voorzieningen, of deze nu afhangen van privé-organisaties uit de non-profitsector of plaatselijke besturen.

Informatieverstrekking aan de ouders, in het bijzonder over kinderopvang, is een andere taak van het ONE. Het beschikt daartoe over lijsten met de bestaande initiatieven voor iedere streek. Onlangs werd een 'kwaliteitscode' gepubliceerd. Daarmee kunnen de ouders de kwalitatief hoogstaande voorzieningen uitkiezen.

Lange wachtlijsten

Helaas zijn voor de opvang van kinderen onder drie jaar niet genoeg plaatsen in de gesubsidieerde sector. Niet in de kinderdagverblijven, (de zogenaamde *prégardiennats* en de *maisons communales d' accueil de l'enfance* of MCAE's) die te vinden zijn in de steden, maar ook niet bij de diensten voor opvanggezinnen, de zogenaamde *services de gardiennes encadrées* die vooral op het platteland of in halfverstedelijke gebieden te vinden zijn. Het aantal plaatsen is niet noemenswaardig toegenomen in de voorbije tien jaar, en dat heeft te maken met de penibele financiële situatie van de Franse Gemeenschap. De beperkte uitbreiding van plaatsen vinden we bij de opvanggezinnen en bij de MCAE's die worden betaald met geld uit zogenaamde 'tewerkstellingsinitiatieven' (projecten om mensen aan werk te helpen) van het Waals Gewest.

Voor ouders is het niet gemakkelijk om een plaats in de opvang te vinden voor hun kinderen, vooral niet in het Brusselse Gewest. Er zijn daar maar weinig MCAE's omdat de werkloosheid in Brussel lager is en er daarom minder tewerkstellingsprojecten worden goedgekeurd. Ook is het moeilijk om opvangouders te vinden die aangesloten zijn bij een dienst in Brussel. Daarbij komt nog dat de crisis in de woonsector een negatieve invloed heeft gehad op de kinderopvang. Terwijl het percentage vrouwen dat buitenshuis werkt hoog is.

De situatie wordt nog erger gemaakt door het bestaan van wachtlijsten en door de prioriteiten zoals ze door de overheid vastgelegd zijn. Vaak zetten ouders hun kind al op een wacht-

'Vaak zetten ouders hun kind al op een wachtlijst nog voor het geboren is'

lijst nog voor het geboren is. Men gaat ervan uit dat de ouders op die manier vooruit kunnen plannen, maar uit onderzoek weten we dat niet alle ouders de mogelijkheid hebben om zo ver vooruit te plannen. De lijsten zijn dus een vorm van discriminatie, die nog versterkt wordt door de toelatingsvoorwaarden. Soms hebben het personeel van de

plaatselijke overheid en de inwoners van de gemeente voorrang boven arme gezinnen en ouders die een beroepsopleiding aan het volgen zijn.

Door deze toestand steken nieuwe initiatieven de kop op: zoals de kortdurende opvang of halte-acceuil die bestemd is voor dringende situaties of occasionele kinderopvang. Het Huis van het Kind (la Maison d' Enfants) dat geleid wordt door de BGDA (de Brusselse Gewestelijke Dienst voor de Arbeid), die de werklozen in Brussel aan werk moet helpen, biedt kinderopvang voor ouders die bezig zijn met een opleiding of op zoek zijn naar een baan. Sommige kindplaatsen worden gefinancierd door EU-fondsen. Maar er wordt ook veel 'gezapt': ouders combineren de opvang in een centrum met de steun van familie of bureu. Door deze initiatieven worden er meer plaatsen gecreëerd. Maar de vraag vermindert ook door het Belgische stelsel van loopbaanonderbreking of tijdskrediet. Dit geeft mannen en vrouwen de gelegenheid om hun loopbaan een tijdlang te

'Er is veel geïnvesteerd in de scholing van het personeel in de kinderopvang'



onderbreken om diverse redenen, waaronder de zorg voor de kinderen, terwijl ze toch een uitkering ontvangen. Deze onderbreking staat los van het zwangerschaps- en ouderschapsverlof.

Al deze initiatieven zijn des te belangrijker omdat de privé-sector niet veel initiatieven heeft ontwikkeld, op enkele erg specifieke diensten na, zoals vakantieopvang of de opvang voor zieke kinderen van werkende ouders.

Kortom, voor de jongste kinderen gaat de kwaliteit van de dienstverlening erop vooruit, maar de toegankelijkheid en keuzemogelijkheden laten heel wat te wensen over. Het tegendeel is waar voor de opvang van schoolkinderen. Vanwege de rivaliteit tussen de scholen onderling, bieden de meeste scholen opvang aan, 's ochtends, 's namiddags en 's avonds, en op woensdagnamiddag wanneer de school uit is. Kwaliteit is

hier het grootste probleem. Vaak gebeurt de opvang op vrijwillige basis of tegen een lage vergoeding, zodat de centra vooral bezocht worden door kinderen onder de zes jaar die elders moeilijk terecht kunnen.

Het laatste onderdeel van de puzzel wordt gevormd door de sector van de buitenschoolse opvang. Daarin kunnen de kinderen terecht voor allerlei vrijetijdsactiviteiten. Deze sector is de laatste jaren sterk gegroeid en dat is in het bijzonder te danken aan de steun die ze ontvangt van de sociale zekerheidsinstellingen (FCUD) en van de gewesten, die honderden banen gesubsidieerd hebben. Spijtig genoeg is deze ontwikkeling gestopt, waardoor de diensten voor buitenschoolse kinderopvang het in sommige streken moeilijk krijgen.

Een positief punt is dat er een grote mate van professionaliteit bestaat in de sector doordat er veel geïnvesteerd is in de scholing van het personeel in de kinderopvang.

Kinderopvang in de kleuterschool

In de Franse gemeenschap heeft de helft van de kleuterscholen een gespecialiseerde kinderverzorg(st)er in dienst, die de kleuterleid(st)er helpt met de jongste kinderen. Kinderen kunnen immers naar de kleuterschool zodra ze twee zijn. Catherine Génicot is zo'n kinderverzorgster. Ik ontmoette haar op haar school, in de Biéreauwijk van Louvain-la-Neuve. In deze kleuterscholen bestaat het personeel voornamelijk uit kleuterleid(st)ers, zodat de kinderverzorg(st)ers vaak alleen maar primaire verzorgingstaken voor en na schooltijd toegewezen krijgen. Maar dat is niet het geval bij Catherine. In feite, legt ze uit, is de situatie in Louvain-la-Neuve heel uitzonderlijk.

De kinderen kunnen vanaf 8 uur de school binnen. Het eerste half uur wordt er alleen maar toezicht uitgeoefend op de kinderen van alle leeftijden samen. Catherine komt een half uur later. 'Ik ben verantwoordelijk voor de kinderen van de kleuterschool. De activiteiten beginnen pas echt tegen 9 uur. Daarom is er genoeg tijd voor het verwelkomen van de kinderen en hun ouders. Dat doen de leerkracht



en ik samen. De ouders kunnen met elk van ons beiden praten, precies zoals ze het zelf het graag hebben.'

Waar praten ouders over? Praten ze met de verzorg(st)er vooral over de gezondheid van hun kind? Catherine: 'Nee, vragen over de gezondheid van het kind zijn hier minder belangrijk dan in een crèche. Natuurlijk vragen wij bijvoorbeeld wel of een kind slecht slaapt. En soms vragen de ouders ons om hun kind medicijnen toe te dienen. Het verwelkomen van de ouders 's ochtends is een goede gelegenheid om de vele gebeurtenissen uit het leven van alledag te bespreken en de stress van het afscheid te verminderen.'

Over de kinderen die pas naar de kleuterschool komen, merkt Catherine op: 'De kleuterschool vormt zo'n grote overgang dat alle kinderen zich moeten aanpassen aan een nieuw ritme. De activiteiten zijn meer georganiseerd en verlopen volgens een vast schema. De tijd is meer opgedeeld, de groepen zijn groter. Een deel van mijn werk bestaat erin om elk kind in de gaten te houden: het ene kan zonder een middagdutje, terwijl andere meer of langere rustpauzes nodig hebben.'

De aanwezigheid van een kinderverzorg(st)er in de kleuterklas zorgt er dus voor dat er echt voor de jongste kinderen gezorgd wordt. Dit is des te belangrijker wanneer kinderen op verschillende momenten van het schooljaar instromen. 'Zorgen voor' staat gelijk met een volledige integratie in de school, waarbij zoveel mogelijk rekening gehouden wordt met het eigen ritme van het kind. Bovendien wordt dankzij de kinderverzorg(st)ers beter toezicht gehouden op de activiteiten. Catherine: 'Mijn taak hier bestaat erin de kleuterleidster te helpen bij de activiteiten die ze op touw zet, zoals schilderen, muziek maken, zingen of kleien. Samen nemen we drie of vier kinderen apart, terwijl de rest vrij mag spelen in de klas. Natuurlijk blijf ik altijd beschikbaar voor die kinderen, maar in principe worden alle taken gedeeld.'

Ik vraag Catherine naar haar integratie in het pedagogisch team. 'Ik ben een volwaardig lid van het team. Ik vervul dezelfde taken, zoals toezicht houden tijdens speeltijd en opruimen. Ik werk evenveel uren en heb dezelfde vakantiedagen. Ik neem deel aan de groepsgesprekken.'

Dan hebben we het over Catherine's onzekere status. Kinderverzorg(st)ers die in een kleuterklas werken waar hun baan gesubsidieerd wordt door de gewesten krijgen een tijdelijke aanstelling. Hun arbeidscontract loopt slechts gedurende één schooljaar, van september tot juni. Tijdens de zomervakantie zijn ze werkloos. Bovendien weten ze niet met zekerheid of hun contract wel zal verlengd worden. Meestal gebeurt dat wel, maar het is zwaar om steeds met die onzekerheid te moeten leven. Catherine is niet gelukkig met deze situatie.

Wanneer ik haar vraag of ze met spijt in het hart terugdenkt aan haar vroegere baan in een kinderdagverblijf antwoordt ze: 'Nee, ik leer hier veel bij doordat ik opgenomen ben in het team. Ik moet wel zeggen dat we in onze opleiding tot kinderverzorgende niet genoeg leren over pedagogisch werken met kinderen en activiteiten organiseren voor kinderen. Een groot voordeel van deze baan vind ik dat mijn werk beter kan combineren met de zorg voor mijn eigen kinderen.'

Haar laatste opmerking brengt ons terug bij het onderwerp naschoolse opvang. Ik verwonder mij erover dat Catherine zich zo weinig zorgen maakt over naschoolse opvang. Catherine zegt dat dit komt door de ligging van haar school. 'We zijn hier in Louvain-la-Neuve, een stad die opgebouwd is rond een universiteitscampus. De stad is kindvriendelijk omdat hij bijna volledig uit voetgangerszones is opgebouwd. Het is voor de kinderen niet gevaarlijk om naar huis te gaan, de kleine kinderen gaan mee met de grotere. Bovendien werken de ouders werken in veel gevallen niet allebei fulltime. Er is hier erg weinig vraag naar naschoolse opvang of flexibele opvang. Zelfs de kinderdagverblijven gaan hier om 6 uur dicht.'

Doordat het Brusselse en Waalse Gewest tewerkstellingsprogramma's subsidiëren, werken er momenteel meer dan 1000 kinderverzorg(st)ers in kleuterscholen. De Franse Gemeenschap beslist over de toekenning van deze plaatsen, waarbij ze zo objectief mogelijke criteria hanteert – zoals het aantal kinderen onder drie, de ligging van de school in een landelijk of afgelegen gebied, de aanwezigheid van kinderen met een handicap. Er is weinig contact tussen de kinderverzorg(st)ers die in kleuterscholen werken en degenen die in kinderdagverblijven voor kinderen onder drie werken. Die laatste vormen de grootste groep. De vakbewegingen voor het personeel en de werkgevers van beide sectoren zijn niet dezelfde; ONE, de overheidsinstelling die verantwoordelijk is voor de kinderdagverblijven, heeft bovendien geen verantwoordelijkheid over de scholen.